

УДК 330.322.16:338.43.01

Вовк М. В., к.е.н., ст. викладач[©]*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С. З. Гжицького*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

У даній статті подано загальну характеристику інвестиційного клімату України. Розглянуто місце України в міжнародних економічних рейтингах та проаналізовано їх зміну протягом останніх років.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, інвестиційний процес, сільськогосподарські підприємства.*

Постановка проблеми. Інвестиційний клімат держави загалом, складовою частиною якого є і інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств, характеризується насамперед місцем держави у міжнародних інвестиційних рейтингах. Ці рейтинги класифікують усі держави-реципієнти з погляду на їх кредитну привабливість, економічний розвиток, конкурентоспроможність, ризик ведення бізнесу, економічну свободу та рівень корупції. Однак найголовнішим є те, що вони показують, як бачать та сприймають Україну іноземні інвестори та аналітики.

Аналіз останніх досліджень. Охарактеризувати інвестиційний клімат України можна за допомогою світових кредитних та інвестиційних рейтингів, у яких проаналізовано основні ключові фактори ведення бізнесу з погляду іноземних інвесторів та аналітиків. У даних рейтингах представлені результати України в порівнянні з іншими країнами, що дає можливість побачити динаміку протягом кількох років, виділення сильних та слабких сторін, а також точного визначення першочергових реформ.

Мета статті. Виходячи з принципу системності та комплексності, дослідження інвестиційної привабливості України вимагає застосування системного підходу, тобто, потрібно дати загальну характеристику інвестиційного клімату країни, показати її місце в міжнародних економічних рейтингах, а також проаналізувати результати господарювання протягом останніх років.

Виклад основного матеріалу. Дослідження показують, що останнім часом Україна демонструє регрес майже у всіх світових рейтингах (табл. 1). Найбільше позицій втратила Україна у рейтингу економічної свободи, який публікується Фондом Heritage починаючи з 1995 року. Причинами падіння індексу економічної свободи в Україні аналітики фонду вважають недосконалу регуляторну політику, втручання уряду, монетарну політику, малий обсяг інвестицій, нерегульоване право власності, корупцію та фінансову політику.

Значення вказаних складових індексу економічної свободи є в 1,5-2 рази меншими, ніж середньосвітовий показник.

Говорячи про інвестиційний клімат України, особливу увагу слід приділити індексу ведення бізнесу, який складають спеціалісти Світового банку. Занепокоєння викликає 142-ге місце України із 183 присутніх у рейтингу. Україна погіршила своє становище в порівнянні з минулим роком на 3 позиції і входить до країн із найважчими умовами ведення бізнесу поруч із Гамбією, Гондурасом, Сирією, Філіппінами та Камбоджею.

Напевно, однією із складових негативного іміджу України на світовому інвестиційному ринку є високий рівень корупції. Так, за індексом сприйняття корупції Україна посідає 134-те місце поруч із Сьєра-Леоне, Того, Філіппінами та Мавританією та втратила свої позиції у 2010 році в порівнянні з 2007 р. на 16 пунктів. Середній рівень індексу сприйняття корупції України становить за останні вісім років 2,5 при тому, що значення «0» означає повністю корумповану країну, а «10» – відсутність корупції.

Таблиця 1

Аналіз динаміки місця України в міжнародних інвестиційних рейтингах

Міжнародна організація	Назва рейтингу	Місце України в рейтингу				Абсолютна зміна (2010 до 2007; +,-)
		2007 р.	2008р.	2009р.	2010р.	
World Economic Forum	Індекс глобальної конкурентоспроможності	73 з 131	72 з 134	82 з 139	89 з 139	-16
Heritage Foundation	Індекс економічної свободи	125 з 161	133 з 157	152 з 179	164 з 179	-39
Transparency International	Індекс сприйняття корупції	118 з 180	134 з 180	146 з 180	134 з 178	-16
Institute for Management Development	Індекс конкурентоспроможності економіки	46 з 55	46 з 55	54 з 55	54 з 56	-7
World Bank	Індекс ведення бізнесу	139 з 178	144 з 179	145 з 183	142 з 183	-3

*Джерело:http://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_рейтинги_України.

Ключовими проблемами України у формуванні глобальної конкурентоспроможності, а з тим і інвестиційної привабливості є неналежний захист прав мінотарних акціонерів, неефективність законодавчих органів, невдала регуляторна політика, корумпованість судової влади та неналежний захист прав власності.

Окрім безпосередньо інвестиційних рейтингів, інвестиційний клімат країни визначають також кредитні рейтинги, на які здебільшого орієнтуються інвестори (табл. 2). Найвідомішими серед кредитних рейтингів є рейтинги агентств Moody's, Standard&Poor's, Fitch та Rating and Investment Information. Система оцінювання кредитоспроможності за цими рейтингами базується на використанні перших чотирьох літер латинської абетки, які вказують класи від AA до CCC. Поруч із категорією рейтингу обов'язково вказується прогноз його зміни найближчим часом, який може бути позитивним, негативним або стабільним.

Як бачимо з табл. 2, найбільш скептично ставиться до довгострокових боргових зобов'язань України агенція Standard and Poor's, яка зараховує їх до найнижчого класу CCC, стверджуючи при цьому, що в майбутньому ситуація навряд чи зміниться. На три позиції з (BB-) до (B-) знизився рейтинг кредитних зобов'язань України у Fitch Rating, де поруч з нами знаходяться Молдова та Монголія. Найменше зниження позицій України у кредитних рейтингах Rating and Investment Information та Moody's, однак у майбутньому експерти прогнозують подальше зниження рейтингу.

Таблиця 2

Динаміка кредитних рейтингів України станом на кінець року*

Рейтингове агентство	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Standard and Poor's	BB- стабільний	BB- стабільний	B негативний	BBB стабільний	B+ стабільний
Fitch	BB- позитивний	BB- позитивний	B+ негативний	B- негативний	B- стабільний
Rating and Investment Information	BB- стабільний	BB стабільний	BB- негативний	BB- негативний	B+ стабільний
Moody's	B1 позитивний	B1 позитивний	B1 позитивний	B2 негативний	B2 стабільний

*Джерело: urik.com.ua/documents/research/UKRAINE_rating.pdf

Говорячи про втрату позицій у кредитних рейтингах, зауважимо, що це пов'язано насамперед із світовою фінансовою кризою, яка спричинила зниження кредитоспроможності багатьох країн світу, у тому числі й країн ЄС. Вагому роль у зниженні кредитоспроможності економіки України відіграла незрозуміла й нечітка кредитна та фінансова політика країни, яка спричинила, по-перше, падіння національної валюти, по-друге, паніку на ринку депозитів і втрату платоспроможності як банків, так і їх клієнтів. Економіка втратила вагоме джерело інвестиційних коштів – депозитні вклади населення, виникла небезпека подальшої тінізації руху грошових ресурсів.

Якщо зробити детальний аналіз інвестиційної привабливості зовнішнього середовища функціонування сільськогосподарських підприємств, то побачимо, що політико-правове середовище відіграє важливу роль у формуванні

інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. Іноземних інвесторів лякає часта зміна політичних настроїв у суспільстві та тісний зв'язок між бізнесом і владою. Зміна політичної ситуації може означати не завжди позитивну зміну правил ведення бізнесу. Так, до 2000 року в Україні відповідно до Закону України "Про режим іноземного інвестування" діяла норма, згідно з якою іноземний інвестор протягом 10 років з моменту залучення капіталу має право вимагати встановлення норм сплати податкових та інших платежів на рівні тих, які були в момент вкладення коштів. Однак така гарантія захисту інвестицій була скасована у 2000 році і для іноземного інвестора встановлювався національний режим сплати податків та валютного регулювання. Загалом у законодавчому полі України чітко прослідковується протекціонізм, що поруч із зрощенням вітчизняного бізнесу з владою робить іноземні компанії менш конкурентоспроможними в боротьбі за вітчизняного споживача та частку у приватизації великих державних компаній. Що стосується впливу політичних чинників на інвестиційні процеси у сільському господарстві, то тут інвесторів, насамперед іноземних, найбільше цікавить вирішення проблеми власності на землю. За нинішньої ситуації ринок землі ніби відсутній, діє мораторій на продаж землі іноземцям, а земля не виступає товаром, однак фактично відбувається продаж землі за різними незаконними схемами. На законних засадах інвестори, які планують довгострокові вкладення в сільське господарство, можуть розраховувати лише на оренду землі, що становить для них значний ризик.

Стосовно фіскальної політики, то сільськогосподарські підприємства сплачують фіксований сільськогосподарський податок, розмір якого залежить від площі ріллі. Це значно полегшило податкове навантаження на вітчизняних товаровиробників. Порівняно невисокою є ставка податку на додану вартість (20%), однак виникають проблеми з бюрократизацією процесу повернення ПДВ.

Оцінюючи законодавче забезпечення інвестиційного процесу зокрема та функціонування економіки загалом, треба вказати на надзвичайно велику кількість регуляторних законів, підзаконних актів, указів, розпоряджень та рекомендацій, які інколи навіть суперечать одні одним. Окрім того, новий Уряд України досі не запропонував державної програми розвитку як країни, так і сільського господарства, з прийняттям якої можуть знову ж таки відбутись зміни в чинному законодавстві.

Говорячи про правове середовище, слід сказати, що порівняно з минулими роками воно стабілізувалось і вже не змінюється так часто. Тому причину падіння позиції України у світових рейтингах та уповільнення інвестиційного процесу слід вбачати у негативній дії економічних чинників, завдячуючи яким у 2005–2008 роках рейтинг України був порівняно кращим. Однак у зв'язку з економічною кризою, яка охопила всі сфери діяльності в Україні, усі економічні чинники сьогодні мають негативний характер і не сприяють залученню інвестиційних коштів.

Серед негативних чинників економічного середовища можна виділити: зниження обсягів виробництва, скорочення темпів зростання ВВП, зростання

рівня інфляції, збільшення державного боргу, зниження платоспроможності основних суб'єктів господарської діяльності, відтік депозитних коштів із банківської системи, зменшення платоспроможного попиту населення тощо.

Низький рівень заробітної плати та доходів населення спричинив значну хвилю трудової міграції в Україні, яка, з одного боку, знімає соціальне напруження та зменшує рівень безробіття, а з другого – забирає з країни висококваліфікованих працівників, потенційних менеджерів суб'єктів малого бізнесу. Україна поступово перетворюється на країну пенсіонерів, що підвищує демографічне навантаження та може призвести до зростання платежів у Пенсійний фонд.

Технологічне середовище України характеризується втратою наукового потенціалу, знизилася підтримка розвитку науки та впровадження прогресивних технологій виробництва продукції та ведення бізнесу. Сільське господарство – матеріало-, капіталомістка, з великим (близько 9 місяців) виробничим циклом галузь, ефективність якої визначається мірою впровадження наукових розробок у виробництво.

Висновки. Таким чином, протягом останніх років Україна демонструє регрес майже у всіх світових рейтингах, що пов'язано насамперед із світовою фінансовою кризою, яка спричинила зниження кредитоспроможності багатьох країн світу, у тому числі й країн ЄС. Вагому роль у зниженні кредитоспроможності економіки України відіграла незрозуміла та нечітка кредитна та фінансова політика країни, яка спричинила, по-перше, падіння національної валюти, по-друге, паніку на ринку депозитів та втрату платоспроможності як банків, так і їх клієнтів. Економіка втратила вагоме джерело інвестиційних коштів – депозитні вклади населення, виникла небезпека подальшої тінізації руху грошових ресурсів.

Література

1. Міжнародні рейтинги України [Електронний ресурс] // Державне агентство України з питань інвестицій та інновацій. – режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/
2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: учеб. / Бланк И. А. – К. : Эльга-Н, НИКА-ЦЕНТР, 2001. – 448 с.
3. Сільське господарство України. 2010 рік. Статистичний довідник.- К.:Держкомстат України.- 2011.-С. 347.
4. Реверчук С. К. Інституційна інвестологія : навч. посіб. / Реверчук С. К., Вовчак О. Д., Кубів С. І. – К. : Атика, 2004. – 208 с.

Summary Vovk M. V.

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology
named after S.Z. Gzhyskyj*

GENERAL DESCRIPTION OF INVESTMENT CLIMATE UKRAINE

This article provides a general description of the investment climate in Ukraine. We consider Ukraine's place in international economic rate and analyzed change in recent years.

Рецензент – к.е.н., доцент Поперечний С.І.